

Arbetet ^{sattes} i gång vid O-mureu och närmast i so-hörnet ⁽²⁵⁴⁸³⁾ därifrån fortskridande mot N längs mureu och sedermera åt V gradvis in över tri-
⁽²⁵⁵⁷²⁾ neu. Samtidigt ⁽²⁵⁵⁷⁵⁻⁷⁶⁾ byggdes arbetades med att fri-
 lägga S-ändan och även de mindre parterna av V-mureu blottades och bestämde utseendet denna undersöktes. - Vid O-mureu öppnades för säkerhets skull en 2 m. bred gräv på yttre sidan av mureu, härvid gjordes en hel del nya löf-
 fynd. Möjligen har en lidesbyggnad eller ngt dyt. Stätt O om huset. I graven (likom på området i övrigt) var mulllagret helt tunt, omedelbart under detta och ända ner mot grunden var sand, grus, tegelstenar och stenar, delvis kanske lämningar av huset, delvis tro-
 ligen ditförda som fyllning.

I O-mureu konstaterades tre rum gluggar, (E o. F, se grundplanen IV om och framdeles vid bokstavs-
 beteckningarna). E (foto fr. O) leder in till utrymmet 1, F till rummet 3. Emellertid dessa ledande till rummet 2 är en öppning, tydligen en dörr.

Vid O-mureus N-ända ^{framgräddes} finns en låg, smal mur, som går ut åt O och sedan möjligen vänder av mot N. Stenarna i denna mur är fogade till varandra med murbruk och bruk föröri-
 det även denna lilla mur med den stora mureu (25485). Det är således inte ett fast för-
 band. Mureus fortsatta sträckning är tillräckligt utgrädd.

I vänteln i so-hörnet antäffades mycket rikligt kol och sot blandat med löst mur-
 bruk. Detta är troligen sekundärt. Hurvida det

murbruk och tegelstensvägg varav grändning-
 omsädet till en stor del var fyllt av sekundär
 eller ursprungligt sand inte avgränsad. Endast möj-
 ligt meddelande, som beskriver av iakttagelser
 på platsen är omsädet innefattar murarna
 delvis planmässigt fyllt för att bilda en besatt.
 Det är alltså inte möjligt att ge oss en be-
 räkning av de lösa gränslagrens och tegelste-
 narnas antal och brukets kubik slutar sig till
 byggnadens ursprungliga höjd, detta så myn-
 det mest om det är bekant att gränsen och
 tegel bortförs från murarna. Rum i slutet
 på 1800-talet ämnade närmare för detta, men
 förhindrades då av ägaren till Fagervik under
 vilket bruk Gränsen höjde.

I 80-körnet är som tidigare nämnt be-
 framt, det slutar sedan småningom mot N
 och helt brant mot V där det bildar en vägg
 i valvet under kappan A. Rum 1 är sålunda
 helt ljust, den yttre O-muren likt som värm-
 rarna är här kvadrat 1 m. högt. ⁽²⁵⁴⁹⁷⁾ Guggen E
 sitter också helt nere vid bottener och det är
 tydligt att 1 blott är ett stort utrymme
 under de epistila rummen. Detta är således
 inte en dällare. I NV-körnet finns bottener
 av en hårdare tegelsten ⁽²⁵⁴⁹⁷⁾. Man får tänka
 sig att denna gitt upp genom brädgolvet över
 utrymmet. Dessas S-mur är såväl en flyktig
 beskrivning jämfört vid händelsen inte i fast förband
 med V-muren och denna är i sin tur således del-
 vis blott murad till denna. Om utrym-
 met N-mur är; detta avseende väntar att få
 på något exempel V-muren som börjar genom
 hela byggnaden, även är ofullständigt utgrävd.

Följande rum i N. 2, betraktas toligen bygg-
nadsens huvudingång. I V finns här trappan
D (25489) av tegel- och gråsten ledande upp
mot byggnadens mitt och närmast 2:da våning-
en (om man kallas källarvåningen, som
antagligen varit bebodd, 1:sta våningen). Till
höger om trappan har i väst trappstump till
de övre våningarna. Detta är nu fyllt ända upp
till murens höjd och behövs inte tömmas.

Rum 2 har såhert till en del upptagits av
trätrappsteg (?), som fort upp till en stor träs-
belsten i murens N. vägg. Utom denna
flata sten är här verkona av en tegeltrappsteg
(25498). Detta är ingången till rum 3 i andra
våningen. (Siffran 3 betraktas dels rummet i
andra våningen, dels motsvarande rum i
första våningen. Det senare är fyllt med
siffrorna 4 o. 5.) Valvet över bottenvåningen är
här bevarat. Till det andra rummet kommer
man genom dörren N (ämnas öppnad), hit
leder även flyggen F. Valvet är som man so-
gar av gråsten (25499, 25522) med murbruk.

Det bör beaktas att rummet 3: s N. mur
inte är i fast förband med V. muren eller
den övriga delen av husets N. mur, den sty-
ker ett stycke ut från denna.

I rummets V. mur finns en flak träsbel-
sten och lämningsarna av en dörrport av tegel
(25498, 25507). Härifrån kommer man in i rum
4. Valvet över källarvåningen är här antagligen
delvis bevarat, men till stora delar igensjlett.
Rumvalvet lämningsriktning är en annan än
den i 3. - I O finns här en del av ett tegel

golo bevarat (25306-07), som antagligen sträckt sig
 övers hela rummet. Bara det parti, som ilat
 på oshadade delar av valvet är bevarat. (Om te-
 gelstrucorna se närmare längre fram.) - I rum-
 mets V-mur är antagligen under delene av en
 rätt stor frötkörning (25488). Till rummet
 4; hållarvåningens leder flugan 9.

I lufts mitt I rum 4 är rum 5, som är nå-
 got större än de övriga. ⁽²⁵⁵⁷⁸⁾ Tunnsvalvet, vars längd
 riktning här är nord-tydlig, är i stort sett, bara
 fästena finns kvar. (25521). Rummet (hållar-
 våning) är blott till hälften utgrävt, V- och
 O-murarnas tjocklek är således inte fast-
 ställd. Detta låter sig ju följt då man kom-
 mer ned under valvfästena, osv för låter
 sig tjockleken ej bestämmas på grund av
 fylningen mellan valvet och muren. De-
 na fylning består av gråsten och typhodelvis
 vara bruden med bruk. Stucorna är dock
 inte tydligt orolade. - I rummets N-mur
 finns en stor och vacker dörr (25502-03, 25579-80),
 som leder in till valven i rummet 4 och 3.
 (Muren mellan 3 och 4 är i hållarvåningens
 genombrutna). - Rummet S-mur är ännu inte
 helt utgrävt, men det är klart att i denna
 O-hörn är en öppning genom vilken man
 kommer till rum 6!

Här är rummet (och korb) S-mur inte
 framgrävd. I NO-hörnet leder trappan A
 (25491) till de övre våningarna. Trappans nu-
 varande översta steg böjer något åt väster,
 den har uppenbarligen förbättrat uppåt om en in-
 deltrappa. En liten murstump på västra sidan

för det övre trappsteget visar att denna väg
 inte fort till andra våningen. Nu denna
 vägg finns ett tydligt (1) av samma art som K
 (25505). Det är att nästa att dessa två golv
 inte är på alldeles samma höjd. I den lära
 vara resten av ett golv, som sträckt sig över
 hela rummet 5, men detta är osäkert. Om te-
 golvets konstruktion må ännu påpekas att
 det iras på en bronstucken av lera och firsand.
 — Om trappan A är ännu framkallad att
 den är uppförd av grästuck och tegel, delvis är
 tegel underlag för stenen. Hälva trappsteget
 är av kalksten (från Reväl? Låga kan hvar-
 part komma i fråga). (Se ritningarna av trappan,
 XII). Denna trappa har antagligen utgjort det
 enda tillträdet till de övre våningarna, de
 egentliga försarsvåningarna.

I rummet 6 utgår berget golv, men m-
 da för trappan A ligger förmedlen djupare ned,
 för att erätta berget finns här några rätt
 stora lös stenflisar. Här ligger på andra ställen
 i rummet 6 på olika höjder, bl. a. under trappan
 A finns fyra stycken tegel av samma art som
 de tidigare nämnda golvteglarna. Detta behö-
 ver likväl inte säga att här varit ett tegel-
 golv ty tegelerna kan även ha röra ut ett jern-
 rasat valv.

Under trappan A är en valvbåge (25500-07,
 25523 samt Kartan XI). Den bakre väggen utgö-
 res, som tidigare nämnts, av bergväggen. Rum-
 met har tydligen varit mycket fuktigt, man
 kan iakttaga "droppstensformationer" under
 tegelvalvet. Bottnen är ofullständigt utgrävd.

Några meter V om trappan A är trappan B (25490, 25492) parallell med A. B leder från bottenvåningen till andra våningen och närmast rum 5. Trappan är smal och brant, liksom A är den utpräglad av tegel och gråsten samt kalksten (kartan XIII).

Mitt emot denna trappa på mellan en öre två meters avst. (25301) är en "tegelkub" vars S-hälft ännu är utgrävd (25492-93). "Kuben" är huvudsakligen av tegel, men även gråsten har använts i sidorna och i taket (kartan XIII). I den N-sida finns en rätt stor, men tämligen grundnisch (25493). Denna's funktion liksom kubens om sådana är tillordnade oklar. - I kubens NV-hörn och i trappan B:s SV-hörn är uttagningar (25493, 25301), som anger att här varit en dörr. I kubens är ännu en del av läsmekanismen bevarad.

Mellan kubens och trappan leder i V en trappa ned i en djup källare; grävningen sträcker sig här inemot 4 m. under markytan (25324). Trappan (C) är av rätt tilluggna stenar. Vid dess fot har möjligen varit ett tegelgolv, här finns en tegelplatta, som tyckes vara på sin ursprungliga plats, men det finns en möjlighet att den liksom andra liknande, som antäffades här på olika ställen, fallit ned från det kunnval, som spänt över källaren. Valvet ändfarten är i ena änden i tegelkubens (25495) och trappan B (25494-95). I detta kunnval har liksom tidigare i andra val: byggmaterialet används även fyraåriga tegel (25494). - En stor del av denna källare är ännu inte utgrävd och kanske yngre mur på detta läll

är inke konstaterad. Endast en del deras är framgrävd i V utaufrö den egentliga V-muren (25487, till höger: bilden). Denna mur är dock inte i samband med den stora V-muren. Den har emellertid inte heller något samband med den mur, eller om det kunde sig det skulle, om vägg på denna mur kom upp mot husets V-mur och åt andra hållet gick åt S ett tiotal meter. Detta är om sagt ett stegjärde av rent kalken och har delvis raserats. Andra dylika stegjärde finns i trädgården på frabbullen, antagligen är de alla sanna (se kartan III).

Von lunt har muren friläts ända till grunden. I N var beget helt nära ytan, men S stupade det ganska brant. Murens höjd örades betydligt då de nedre partierna frilades, (25486-87). ^{kartan IX} Den minskades liksom något genom att stevar uppe på murens värdades bort, man kunde tydligt iakttaga att dessa var skredäna och ditryda, liksom en friläggning av muren: S öres den djupa hallanen, antagligen i samband med att terrassen byggdes på huset. Vidare minskades murens höjd skenbart genom att utaufrö påfrödes fyllning till en höjd just under gylpen g. Denna fyllning kom inifrån lunt, här i V kunde den behövligt hjälpas ned (25513) och en terrass byggas, som antag rätt imponerande proportioner (25528). I synnerhet på avstånd kan man råka ut för att förväxla terrassen och muren därutöver eller antaga terrassen vara ett yttre försvär (25529). — Det är emellertid höljt att denna terrass måste sökas, by fyllningen näs nu

ända upp till övre kanten av en fluff (H, 25487),
 som finns i S:V-muren under främre.
 denna fluff är nu skyddad av en träbrunn.
 Antagligen är det inget annat här bara en en
 rullad fluff utom en ett "föret", som leder in
 till bottenväningen (num 5), som väl varit be-
 bodd, (detta antagande framsett bl. a. a) fluffens
 betydande storlek).

I NV-hörnet frigjordes murens höra och vid
 en flyktig undersökning verkade det som om den
 en fästnings mur, som utgår från från och sedan
 efter att ha löpt några tiotal m. åt N väntas
 mot O, som skundats och blott att betrakta som
 ett stupande (se kartan III).

Lösfynden var talrika och av den mest varie-
 raude art från 1500-talet helt upp mot nutiden.
 Bl. a. fanns järnmal, som kunde hänföra sig
 till järnåldern, ett faller av järn, järnkraus-
 per som var rikt i valven m. m. Beskrivningen
 av dessa och fyndomständigheterna tillkommer
 N.M:s hat. där de är införda under numren

I fråga om bygnads materialet gjordes följande
 iakttagelser. Skivorna var sammansatta
 ohuggna stora kullerstenar. Teglen var av flera
 arter, utom skundarna tygl upp mattes följande:

- 1. 30 x 15 x 9 1/2 cm. Rödbrunt.
- 2. ? x 16 1/2 x 10 cm. Rött. Samma som 1?
- 3. 32 x 15 1/2 x 10 1/2 cm. " " " " ?
- 4. 30 x 15 x 8 cm. " x på ena sidan. Samma som 1?
- 5. ? x 19 x 9 cm. Rödbrunt.
- 6. 26 x 13 x 5 cm. Rödaktigt.
- 7. 20 x 11 x 6 1/2 cm. "

8. $2 \times 17 \times 7\frac{1}{2}$ em. Rött.
 9. $32 \times 15 \times 6$ em. " . Nere i rum 2.
 10. $2 \times 17 \times 7\frac{1}{2}$ em. Gulrött. Från trappan D.
 11. $2 \times 2 \times 13$ em. Rött. Ut ett vals.
 12. $27\frac{1}{2} \times 13 \times 8$ em. "
 13. $2 \times 13 \times 8$ em. " ändan avrundad:
 14. $27 \times 13 \times 17\frac{1}{2}$ em. " . Med hak: . Som 13?
 15. $28 \times 28 \times 7$ em. " . Ett av dessa har några kantens
 grovt profilerade, det är färgat: rum 6.

Av dessa tygl är 1-4 den vanliga typen, den
 uppträder även i Kärns kyrka. Tyglen i främre tillhöret
 medlet eller snarare hälften av 1400-talet. —
 Nr. 15 uppträder dels i valsen, dels som golvbelägg-
 ning. Ett nästan identiskt tygl uppträder i
 Kärns kyrka. — Om tecknet X på tygl 4 (nägra
 av oavstämde tygl finns blott; unika exemplar)
 kan sägas att det troligen är ett märke, som
 gjorts vid tyglstämningen för att hålla räkning
 på antalet. I samband härmed kan nämnas
 att tyglen typbarligen fått torra i det fria, ja
 några finns av tryck av lundstans och lund-
 järter.

Det är uppenbart att Grabbachhus är byggt
 i två repiser. Den äldsta delen utgöres av rummen
 4 och 5 och troligen 6. Den del som väl härifrån
 till den s. k. Vårhusplanens husbyggnad (se Erik
 Lundberg: Herrensplanens bostad, s. 139; Ringb.
 Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien), dessa
 partierna; I gör det hela något regelbundet.
 Tygl, som finns i denna del, dateras mest till
 medlet eller snarare hälften av 1400-talet. Under
 början av 1500-talet har till denna del lagts
 rummen 1-3 i O. Att dessa är yngre framgår

av att detta parti inte är: fast förbrud med storn
men, detta ser tydligt: N. muren mellan
rummen och Y. Vidare borde: denna del inte
finnas typiska 1-4. Gränsvalvet är sålun-
da i galeunda äldre än beplvalven, manar brän-

Grabbala har varit det man betecknat med
tenueu ett "fast hus" byggt med hänsyn taget
till förvänt. Om några år de flygats, som nu
ses i murarna, har varit mycket gluggas skall
lämnas osagt, det är inte tydligt. De crenelli-
ga försvarsväggarna har varit de övriga. Att
övre väggens fäktning ju varit visat bl. a.

videltrappan & de murarnas betydande
fjochlek. Mittpartiet (övre rummet 5) har
sålunda ha varit tornpartiet. Att Grabbala
varit ett ansett hus visas utom ^{samt} uppbyggen
om att där ju varit 72 bägar glasfärter (se turist
boken). På Finland's adelskändis ämnas 1599 och
hundra år senare i Svenska Kulturbildet, andern
landet, del III o. IV, s. 292). - Någon borg har ku-
set dock inte varit, utan en befäst bergsid.
Läget är inte skyddat av vatten och den bergs-
knall på islären kunnat ligga har inte heller
kunnat hejda ett angrupp (25480). Tornpartiet
mot Grabbala borgens och den förhistoriska
borgen där är tydlig (25482) (se även kartorna I och II
(ark II))

(betydande)
den dimensionen, c. 22x
4m. (Här
må anmär-
kas att i be-
räknelser
mått för
det mesta
inte angiv-
its, delse-
medan de
flera flere
mått ämnas
att utgå från
ta, delse em-
dån nästan
för bäst från
Kartan IV.)

En närmare utredning av Grabbala hus' ar-
kitektur, kronologi och historia (ägarne!) väntas
bäst till kunnat är jämligt utgrävt och res-
taurerat. Det må blott nämnas att till dess
med frjadede ägare räknas Nils Gräbbe och
Anders Stålarne.

12.

Da grävningarna slutats för detta år stöddes
de nya parterna med plånbok och bräder och
samtliga tegeldelar täcktes med tunn asfalt-
filt. Detta borde vara skydd nog för ett år (25525-
27).

Vid ett möte på Grabbacia i slutet av aug. med
representanter för Arkeologiska Kommissjonen -
dr. C. A. Nordman och maj. J. Krogvist - och
Kans historiknämndens beslut att grävningarna
så vitt möjligt nästa sommar skulle slutas
och Grabbacia hus i samband därmed:
grillplatsen må restaureras.

Helsingfors, 30. IX 1937.
C. Nordman.